

Ústav Dálného východu

Oponentský posudek na rigorózní práci

Mgr. Tomáš Gecko, Československo-japonské hospodářské vztahy mezi světovými válkami
(institucionální zázemí, zahraniční obchod, transfer technologií a vstupní bariéry)

1. Téma a cíle práce, její struktura a metodologická východiska

Československo-japonské vztahy v období mezi dvěma světovými válkami patří k méně probádaným oblastem československých dějin. Existuje sice několik prací, které se zabývají vztahy politickými, diplomatickými a kulturními, nicméně chybí základní studie, která by přehledným způsobem mapovala vztahy hospodářské. Analýza vzájemné obchodní výměny mezi Československou republikou a Japonskem – včetně institucionálního a legislativního rámce, způsobu zpracování trhu či zahraničně obchodních nástrojů používaných při realizaci jednotlivých obchodních operací – přitom může přinést řadu objevených informací, které mohou být využity i při formulaci aktuální zahraničně obchodní politiky vůči Japonsku. Předkládaná rigorózní práce se tak snaží vyplnit tuto mezeru v našem poznání hospodářských vztahů mezi oběma zeměmi v meziválečném období. Práce má jasně vymezený cíl (analýza vnějších ekonomických vztahů ČR a Japonska v meziválečném období v kontextu vývoje ekonomických systémů obou zemí), který je dále rozveden do jednotlivých badatelských otázek. Způsob jejich řešení je pak přehledně objasněn v podobě konkrétního modelu včetně grafického znázornění.

Poněkud nedostatečné se mi však jeví metodologické ukotvení práce. Na straně 19 sice autor uvádí, že ke studovaným problémům je „přistupováno na základě institucionální a strukturní analýzy“ a práce „zároveň pracuje s teorií mezinárodních a zahraničně obchodních vztahů, zejména při interpretaci specifického pojmového aparátu“, nicméně v úvodní části se systematicky těmito teoretickými východisky nezabývá a pouze se k nim okrajově odkazuje při výkladu jednotlivých problémů. Například teoretické přístupy k roli institucí jsou zmíněny je velmi stručně na str. 69, kde jsou proti sobě postaveny přístupy nové institucionální teorie (North a Thomas) a Huntingtonovo pojetí „institucionalizace“. Přitom se nabízí celá řada dalších možných přístupů – od klasické „kliometrie“ (Robert Fogel, Geoffrey Elton, Albert Fishlow, Hiroši Šinpo, Hajami Akira), přes komparativní institucionální analýzu (Masahiko Aoki, Paul Milgrom) či aplikovanou teorii her (John Nash, Robert Gibbons), až po historickou institucionální analýzu (Avner Greif či Masahiro Okuno). Obdobně členitá je i pomyslná „krajina“ teorií mezinárodního obchodu; autor však jen suše odkazuje na práci s „teorií

Ústav Dálného východu

mezinárodních vztahů“ (str. 19) , přičemž neuvádí, kterou konkrétní teorii z širokého palety možných přístupů má na mysli.

Mírně nelogické se mi jeví i předřazení subkapitol 1.1 (Přehled základní literatury) a 1.2 (Prameny) před subkapitolu 1.3, ve které autor formuluje základní problém a dílčí výzkumné otázky. Osobně bych nejprve vymezil problém, rozvedl ho do jednotlivých hypotéz a teprve poté vyjasnil okruh literatury a pramenů, které se vztahují ke studované problematice a které používám při řešení daného problému.

2. Analytická část

Analytická část práce je zpracována velice pečlivě a vypovídá o schopnosti autora spojit svoji erudici historika se základním „japanologickým“ vzděláním. Jednotlivé části práce jsou vyvážené jak co do rozsahu, tak i do co hloubky zpracování. V kapitole 2 (Japonské hospodářství mezi světovými válkami) autor výstižným způsobem poukazuje na základní trendy ve vývoji japonské ekonomiky – se zvláštním důrazem na meziválečné období – a ze stejného úhlu pohledu pak analyzuje i hospodářství první Československé republiky (Kapitola 3). Těžiště práce spočívá v kapitole 4, ve které autor popisuje častokrát velice složité způsoby budování institucionálního rámce pro vznik a rozvoj hospodářských styků Československa s Japonskem, a v kapitolách 5 a 6, ve kterých nejprve analyzuje rozsah a povahu ekonomických vztahů meziválečného Československa s Japonskem a následně shrnuje faktory, které bránily Československu rozvíjet intenzivnější vztahy se svým asijským protějškem. Všechna tvrzení jsou podepřena bohatými odkazy na prameny i literaturu a jednotlivé dílčí závěry tak vyznívají naprosto přesvědčivě. K této části práci lze mít jen jednu drobnou připomínku – jednostranný, československý pohled na studovanou problematiku. Na tuto skutečnost však poukazuje sám autor v úvodní části (str. 12-13), a tak lze jen doufat, že v budoucnost zpracuje stejně vyčerpávajícím způsobem i materiály uložené v japonských archívech.

3. Použitá literatura, jazyková úroveň a formální náležitosti práce

Při psaní práce autor pracoval s rozsáhlými archívními prameny – zejména s Archivem Ministerstva zahraničních věcí – a bohatou literaturou, ve které však bohužel zcela postrádám – i přes autorovo „japanologické“ vzdělání – jakékoli japonské tituly. Ze seznamu literatury je zřejmé, že autor byl do značné míry omezen odbornými pracemi běžně dostupnými v českých knihovních fondech. V seznamu proto chybí několik základních, reprezentativních publikací, zejména ke studiu japonských hospodářských dějin; za všechny je možno zmínit například desetidílný komplet *Japanese Economic History* (Janet Hunter,

Ústav Dálného východu

ed.). Na druhou stranu je však nutno ocenit, že autor hojně využívá dobového tisku, zejména titulů zaměřených na hospodářské otázky (Hospodářská politika, Patentní věstník či Světový obchod). K celkovému obrazu československo-japonských vztahů by nepochybně přispělo i zhodnocení ekonomických aktivit Československa vůči Japonsku v tehdejších hlavních denících (Národní politika, Národní listy, České slovo apod.).

Celá práce je sepsána vysoce kultivovaným, bohatým jazykem. Jednotlivé formulace jsou výstižné co do obsahu a střizlivé co do formy, bez zbytečného „natahování“ a „vycpávání“ textu slovní „vatou“. Jak již bylo konstatováno, argumentace je srozumitelná a přesvědčivá.

I přes pečlivou redakční práci je však v textu několik drobných chyb, převážně formálního charakteru. Například na str. 81 autor překládá název japonské organizace *Kokusai bunka šinkókai* jako „Společnost pro zlepšení mezinárodních kulturních styků“; termín *šinkó* však neznamena „zlepšení“, ale „podpora [styků/vztahů/rozvoje apod.]“, takže vhodnější by byl překlad „Společnost pro podporu mezinárodních kulturních styků“. Na str. 85 ve 2. odstavci autor skloňuje pouze rodové jméno prezidenta ósacké obchodní a průmyslové komory Kacutaróa Inabaty (ve 3. pádě „Kacutaró Inabatou“), přičemž obvykle se shodně skloňuje i jméno osobní – správně tedy má být „Kacutaróem Inabatou“. Na závěr úvodní kapitoly autor konstatuje, že při přepisu japonských jmen „příjmení vždy následuje až za osobním jménem, jak je v češtině běžné“ (str. 21). Toto pravidlo uplatňuje i v Seznamu pramenů a literatury (str. 218-231), nikoli však důsledně – například na straně 219 uvádí titul „Murai Šimako, Jan Letzel, stavitel Atomového dómu. Trilogie, Praha 2003“. Šimako je však osobním jménem autorky dané publikace a správně by tedy mělo být uvedeno „Šimako Murai, Jan Letzel,...“.

Všechny uvedené nedostatky jsou však pouze marginální povahy a v žádném případě nesnižují vysokou úroveň předkládané práce.

Závěr

Autor si zvolil pro svoji rigorózní práci vysoce aktuální, zároveň však náročné a v české literatuře dosud nezpracované téma. Přestože práce vykazuje jisté nedostatky po stránce teoreticko-metodologické, analytická část je zpracována nadmíru kvalitním a objevným způsobem. Autor jednoznačně prokázal solidní znalost studované problematiky, a proto doporučuji práci k obhajobě. S ohledem na řadu nových informací, které práce přináší, doporučuji ke zvážení publikovat – po zapracování případných připomínek vzešlých z diskuze – podstatné části práce v odborném tisku.

Ústav Dálného východu

Pro případnou diskuzi při obhajobě práce navrhuji následující téma:

V samém závěru práce autor konstatuje, že československo-japonské hospodářské vztahy představovaly „slibně se rozvíjející, ovšem nepříliš úspěšný pokus o navázání kontaktů s důležitým, ale geograficky velice vzdáleným a civilizačně odlišným trhem“ (str. 216), a poukazuje na jisté unikátní postavení Japonska – například ve srovnání s Čínou. Do jaké míry však byly unikátní i instituce zaměřené na budování a rozvoj hospodářských vztahů s Japonskem a způsoby zpracování japonského trhu? Byly tyto instituce (např. Orientální ústav) využívány i pro budování a rozvoj hospodářských vztahů meziválečného Československa i s jinými, zejména asijskými zeměmi (Čína, Indie apod.)? Pokud ano, existovaly zde nějaké zásadní odlišnosti v přístupu k Japonsku a k jiným zemím v regionu východní Asie?

V Praze 11. 11. 2015

Doc. Ing. Jan Sýkora, M.A., Ph.D.

Ústav Dálného východu

FF UK v Praze